

Zakládací listina kampusu je nezvěstná. A základní kámen, ten...

26.5.2025 - Jakub Dražanský | Vysoká škola chemicko-technologická v Praze

Proč vlastně vznikl Kampus Dejvice? A kolik lidí měl obsloužit?

Na pražské české technice, která byla a stále je nejstarší a největší technicky zaměřenou vysokou školou v republice, studovalo ve dvacátých letech dvacátého století již více než pět tisíc studentů. Před stavbou dejvického kampusu se ČVUT nacházelo až na 35 různých místech v Praze, což jejímu provozu příliš neprospívalo. O vhodných a důstojných podmínkách k výuce v některých z těchto prostor přitom nemohla být příliš řeč.

Jaké další univerzity tehdy v Československu existovaly?

Pokud bychom hovořili pouze o technicky zaměřených vysokých školách, dopočítali bychom se vedle ČVUT do čtyř: Deutsche Technische Hochschule Prag (tedy pražská německá technika), Česká vysoká škola technická v Brně, Deutsche Technische Hochschule Brünn (brněnská německá technika) a Vysoká škola báňská v Příbrami. Mimo technické obory tu však samozřejmě byly Univerzita Karlova v Praze, Masarykova univerzita v Brně či olomoucká teologická fakulta. Málo známou skutečností je dnes někdejší existence Ruské svobodné univerzity v Praze, jež byla zřízena v roce 1923 pro ruské studenty z řad politických emigrantů.

Co znamenalo založení dejvického kampusu pro tehdejší mladou republiku?

Vybudování reprezentativního a moderně pojatého umístění pražské české techniky, líhně vědeckotechnické a průmyslové elity státu, mělo opravdu velkou prioritu. Masarykovská republika přikládala vzdělání, natož organizovanému v češtině, pro jazykově českou část obyvatelstva, a osvětě mimořádnou důležitost pro svůj utěšený rozvoj a respektované postavení v Evropě.

Jaké byly předpokládané náklady na výstavbu kampusu a kdo je měl platit?

V roce 1925 se očekávalo, že by se celkové náklady měly vyšplhat cca k částce 200 milionů tehdejších československých korun, přičemž převážná část měla být hrazena státem.

Jak se v průběhu let měnila role technických věd v kontextu československého vzdělávání?

Pozice technických věd se od devatenáctého století až po druhou polovinu století dvacátého přesouvala v rámci vědního systému od určité periferie až k vědám těšícím se velmi privilegovanému postavení. Prvorepublikový přístup působil ve vztahu ke všem vědním oblastem a oborům patrně nejvyváženěji. Dramatický posun nastal po skončení druhé světové války, kdy se od technických a přírodních věd očekávala rychlá a efektivní pomoc při zabezpečování utěšeného rozvoje národního hospodářství, zdecimovaného nejen válkou, ale i neorganickými zásahy komunistického režimu.

Které další lokality byly zvažovány pro stavbu pražských technických škol a proč nakonec zvítězily Dejvice?

Zvažovány byly ještě Královské Vinohrady či Letenská pláň, nicméně Dejvice se v dané době ukázaly jako jednoznačně nejvýhodnější varianta. A to zejména finančně, dejvické pozemky byly zkrátka levnější.

Slavnost položení základního kamene Kampusu Dejvice proběhla 21. června 1925. Proč bylo vybráno právě toto datum a jaká symbolika se k němu váže?

Ačkoli je datum 21. 6. v českých dějinách nejčastěji připomínáno jako den, kdy bylo popraveno 27 českých pánů po bitvě na Bílé hoře, což by spíše korespondovalo s nešťastným osudem základního kamene ČVUT, zcela jistě nehrálo při jeho pokládání v roce 1925 žádnou, natož symbolickou roli. Datum bylo nicméně vybráno i s ohledem na červnový jubilejní sjezd Spolku československých inženýrů a architektů, jehož se slavnostní akt položení základního kamene stal součástí.

Co vás jako historičku na této akci nejvíc zaujalo?

Možná bych zmínila obrovskou demonstrativní podporu většiny tehdejších (tedy tisíců) studentů ČVUT v podobě pochodu od historické budovy na Karlově náměstí až do Dejvic.

Základní kámen Kampusu Dejvice má dramatický osud a váže se k němu spousta mýtů. Co k tomuto tématu vyváděli profesionální historici?

Základní kámen zcela jistě přečkal bez vnější újmy druhou světovou válku, ačkoli není jisté, zda ji přežila i zakládací listina deponovaná uvnitř. Víme jistě pouze to, že v roce 1953 jej – patrně vlivem nepozornosti či diletantství – rozbořili bagrem členové Posádkové správy Prahy 6. Rektorátu ČVUT byla dle dochovaného protokolu předána kovová schránka, zámek, který ji uzavíral, a pamětní mince z let 1924–1925. Zda se v tuto chvíli ve schránce stále nacházela zakládací listina, netušíme. V každém případě je v současné době nezvěstná nejen ona, ale i zmíněné předměty, jež byly prokazatelně vysoké škole předány.

Antonín Engel je ústřední osobností za původní urbanistickou koncepcí Kampusu Dejvice. Jaké hlavní principy jeho urbanistického řešení jsou dodnes patrné?

Jeho hlavní urbanistický vklad je na první pohled zřetelný v geometrické koncepci hlavního dejvického náměstí a jeho okolí.

Engelova koncepce byla ovlivněna i jeho vídeňským učitelem Otto Wagnerem. V čem konkrétně je tento vliv nejvíce vidět v Dejvicích?

Zejména ve snaze vybudovat v Dejvicích moderní velkoměstskou čtvrť, kde se nacházejí v příhodných funkčních i uměleckých vazbách rezidenční, kancelářské i infrastrukturní stavby. Zajímavým, typicky „wagnerovským“ prvkem byla volná vnitřní prostranství (*Luftzentren*) namísto klasických parků, jak vidíme právě i uvnitř dejvického kampusu.

Jak ovlivnily následné dějinné události realizaci původního Engelova plánu kampusu?

Z původního plánu zahrnujícího celkem deset vysokoškolských objektů se realizace dočkaly pouze dva: dnešní budovy A a B VŠCHT Praha. Výstavbě dalších zamezila světová hospodářská krize a následná druhá světová válka.

Jak byly budovy VŠCHT využívány během druhé světové války?

Poté, co byly všechny české vysoké školy v listopadu 1939 po protinacistických studentských demonstracích uzavřeny, dostal se jejich movitý i nemovitý majetek zcela do rukou nacistické okupační správy. Dejvické vysokoškolské budovy tak pro příštích šest let sloužily jako kasárna, lazaret, sklad apod. Movitý inventář byl z větší části ukraden, zničen či poškozen.

Proč zůstal funkční jediný ústav - Kloknerův?

Kloknerův ústav (tehdy Výzkumný a zkušební ústav hmot a konstrukcí stavebních) sice tvořil součást ČVUT a jako takový byl v roce 1939 rovněž uzavřen. Roku 1940 se však jeho vedení podařilo docílit jeho znovuotevření na základě argumentace, že jde o instituci, která není primárně zacílená na výuku, ale na praktické zkušebnictví realizované na unikátní přístrojové základně. Činnost Kloknerova ústavu byla sice obnovena pod požadavkem spolupráce s říšskými firmami, zvláště se zbrojním koncernem Junkers Flugzeug- und Motorwerke, ale díky tomu bylo možné zaměstnat celou řadu vyučujících a studentů, kteří se ze dne na den ocitli bez práce, resp. bez možnosti studia. Řada z nich tu mohla navíc pokračovat v přípravě svých diplomových, doktorských či habilitačních prací.

Co přinesla změna urbanistické vize po roce 1957 a jakým způsobem ovlivnila rozvoj Kampusu Dejvice do dnešních let?

V roce 1957 byl sice definitivně opuštěn Engelem zvolený neoklasicistní sloh, ale jeho představa o vybudování dejvického vysokoškolského kampusu nikdy nezapadla. Je poněkud paradoxní, že Antonín Engel se rozhodl projektovat nový komplex budov ČVUT v neoklasicistním pojetí, neboť je považoval za nadčasové. Po druhé světové válce se však daný styl jevil již jako překonaný a především ve své monumentálnosti, propracovanosti a zdobnosti zbytečně nákladný. Pozvolna – s poměrně velkými časovými odstupy – tak byla dostavována sídla dalších součástí ČVUT v aktuálních architektonických pojetích. Před rokem 1989 vznikla hřebínková struktura fakult strojní a elektrotechnické v novofunkcionalistickém stylu a budova stavební fakulty zastupující brutalistní architekturu. V novém tisíciletí byly prázdné stavební pozemky kampusu doplněny o moderní budovy Národní technické knihovny a fakult architektury a informačních technologií.

Jak jsou k dnešnímu dni zpracovány archivní materiály k dejvickému kampusu (a VŠCHT)?

Většina relevantních materiálů se nachází v Archivu ČVUT sice v oficiálně nezpracovaném stavu, ačkoli značná část z nich je aspoň základním způsobem roztržena a opatřena provizorním inventářem či soupisem. Důležité, i když různou měrou přístupné materiály lze nalézt v Národním archivu, ve fondech různých státních institucí, zvláště ministerstev. Se samotným Antonínem Engelem a jeho prací se lze seznámit v Archivu Národního technického muzea.

Proč je důležité věnovat se studiu pramenů?

Vše, co se děje dnes, má své historické kořeny. Pokud jim porozumíme, zorientujeme se lépe i v současnosti. Budou pro nás vodítkem k tomu, z čeho je dobré se poučit, čím se můžeme inspirovat, na co je vhodné navazovat.

Jakým dalším projektům se věnujete ve svém výzkumu?

Na VŠCHT řeším v současné době projekt Ministerstva kultury NAKI III – Technická inteligence v českých zemích a v Československu 1707–1950, který se věnuje zkoumání toho, jak se v českých zemích a v Československu první polovina dvacátého století (z)formovala tzv. technická inteligence. Z dosavadních výzkumů již vyplývá, že jde v rámci evropského prostoru o fenomén v mnoha ohledech jedinečný, který zmapujeme jednak kvantitativně v podobě veřejné databáze, jednak tematicky formou knižní monografie. Výstupy by měly být dostupné na konci roku 2027.

<https://www.vscht.cz/popularizace/rozhovory/vera-dvorackova-zakladni-kamen>